

Marek Ławreszuk

Mnich i teolog - charakterystyka Świętych Braci na podstawie tekstów liturgicznych

Elpis 15/27, 57-61

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

MNICH I TEOLOG – CHARAKTERYSTYKA ŚWIĘTYCH BRACI NA PODSTAWIE TEKSTÓW LITURGICZNYCH

THE MONK AND THE THEOLOGIAN – CHARACTERISTICS OF HOLY BROTHERS
ON THE BASIS OF THE LITURGICAL TEXTS

Ks. MAREK ŁAWRESZUK

UNIwersytet w Białymstoku, XMLAWRESZUK@GMAIL.COM

Słowa kluczowe: Św. Cyryl i Metody, teksty liturgiczne, hymnografia.

Keywords: St. Cyril and Methodius, liturgical text, hymnography.

Cerkiew wspólnie wspominając pamięć Świętych Braci, ukazuje ich misję wśród Słowian jako jeden, wspólny owoc ich działalności. W świadomości wiernych owa misja i działalność jest spójną całością¹. Analizując żywot świętych, a nawet odwołując się do tekstów liturgicznych im poświęconych, zauważymy jednak, że wspólny cel realizowali oni za pomocą dwóch, różnych dróg. W niniejszym tekście pokażemy, w jaki sposób te drogi określają teksty liturgiczne ku czci Świętych Braci.

Wspólna misja Świętych Braci wcale nie oznacza, że prowadzili ją oni w ten sam sposób². Opierając się na tekstach liturgicznych możemy wysnuć całkiem zaskakujące wnioski: św. Cyryl i św. Metody, realizowali swoją misję odmiennymi ścieżkami, skupiając się na dwóch różnych priorytetach. Działanie św. Metodego możemy określić jako drogę ascetyczną, uwrażliwiającą na duchowe bogactwo Prawosławia. Odwołując się do tekstów liturgicznych, misję św. Cyryla możemy scharakteryzować jako działalność katechizacyjną, polemiczną i apologetyczną.

Mówiąc o tekstach liturgicznych wskazujemy przede wszystkim na tekst nabożeństwa do Świętych Braci, znajdujący się w Miniei. Treść stychyr i troparionów tam zamieszczonych jest zbieżna z opisem hagiograficznym i powiela wiele epizodów z życia świętych. Kolejnym, znacznie późniejszym źródłem, które również wykorzystuje treść żywotów świętych jest akafist do Świętych Braci. W jego tekście dominują dwa elementy – struktura tekstu i przenośnie oparte o wzorzec gatunku literackiego oraz wspomnienie najważniejszych epizodów z życia św. Cyryla i Metodego. W niniejszym artykule tekst akafistu zostanie potraktowany marginalnie, gdyż w przedstawionym temacie nie wnosi on wiele, powielając głównie elementy opisane w stychyrach i kanonie dnia wspomnienia Świętych Braci.

O liturgicznym wspomnieniu św. Cyryla i Metodego pisał już Nestor Letopisiec (XII w.). Na XII w. datowany jest również fresk Świętych Braci w kijowskiej Św. Sofii. Osobne wspomnienie Świętych Braci możemy odnaleźć już w połowie XI w. – w Ewangeliarzu Ostromirowa z 1056 r. znajduje się wspomnienie św. Cyryla (14 lutego), a o dniu świętowania pamięci św. Metodego czytamy w Ewangeliarzu Archangielskim (1092 r.)³.

Liturgiczne wspomnienie pamięci Świętych Braci zachowało się w wielu Prologach, Miniejach oraz w homiliach. Na podstawie pisemnych zabytków możemy ustalić najwcześniejsze daty pamięci świętych: 14 lutego, 6 kwietnia, 11 maja oraz 14 października⁴.

W XIV w., nabożeństwo ku ich czci zostaje umieszczone w Psalterzu i Typikonie. W księgach tych nabożeństwa świętych podobym charakterze pojawiały się niezwykle rzadko, co najlepiej świadczy o szczególnym kulcie św. Cyryla i Metodego.

Interesująca kompilacja Miniei na miesiąc maj, drukowanej w Kijowie w 1893 r., wskazuje, że nie we wszystkich źródłach święto to było jednoznacznie wskazane na 11/24 maja. W owej księdze na dzień 11 maja zapisane jest wspomnienie odnowienia cesarskiego miasta – Konstantynopola oraz św. kapłana męczennika Mocjusza⁵, natomiast tekst nabożeństwa do Świętych Braci został umieszczony na końcu księgi, na stronach 534-550, w uzupełnieniach⁶.

Obaj bracia byli znakomicie wyedukowani. W akademii cesarskiej w Konstantynopolu nad ich rozwojem intelektualnym czuwał Focjusz⁷. Konstantyn, późniejszy Cyryl, w 847 roku przyjął święcenia kapłańskie. Pełnił on funkcję doradcy i sekretarza cesarskiego, jak również był bibliotekarzem katedry Hagia Sophia. Św. Metody otrzymał prawnicze wykształcenie i był cesarskim urzędnikiem. Około 840 roku św. Metody wstąpił do monasteru

na górze Olimp w Bitynii i przyjął mnisze postrzyżyny. Od tego momentu bracia wspólnie realizują przedłożone im zadania. Wyruszają do Bagdadu i na Krym, gdzie prowadzą misję dyplomatyczną wśród Arabów. Wspólna misja, po której św. Metody powraca do monasteru na Olimpie i zostaje wybrany na igumena, ukazuje braci, jako tych, którzy wzajemnie się wspierając, realizują powierzone im zadania. Analiza działalności św. Cyryla i Metodego prowadzona przez pryzmat ich wspólnych misji, często prowadzi do podświadomego ujednoczenia ich działalności. Pomimo spójnego działania okazuje się jednak, że realizowane one było odmiennymi metodami, dwiema drogami, na dwa odmienne sposoby. Aspekt ten doskonale podkreślają teksty liturgiczne Cerkwi prawosławnej poświęcone św. Cyrylowi i Metodemu.

Spróbujmy więc dokonać krótkiej analizy tekstów liturgicznych poświęconych Świętym Braciom pod kątem poszukiwania metod ich działania. Teksty te są oparte na żywotach obu braci⁸. Różnicowanie w realizacji misji chrystianizacyjnej w dużym stopniu zauważalne jest w żywotach świętych Cyryla i Metodego. Żywot tego ostatniego, napisany na początku X w., dobitnie ukazuje różnicę w realizacji misji prowadzonej przez kapłana, apologetę i teologa oraz przez jego brata mnicha-ascetę⁹. Święci Bracia określani są w tekstach liturgicznych jako „dokonujący trudów apostoelskich”¹⁰. Ich misja rzeczywiście była misją apostoelską, zgodną z przykazaniem Chrystusa skierowanym do apostołów: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody. Chrzcijcie je w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam nakazałem” (Mt 28,19-20)¹¹. Owoc ich misji, chrystianizacja Słowian, stanowi spójny efekt działań, które jednak, jak wskażą poniższe przykłady, zostały osiągnięte dwoma sposobami.

W stychyrach „na Panie wołam Ciebie” św. Metody określany jest jako mnich-asceta, który „miłował pustynię” (пыстыннолюбный), odrzucił godność wojewody¹² i „poprzez milczenie osiągał owoce Ducha”¹³. Św. Cyryl, w tej samej stychyrze, określany jest jako „Złotousty”, dosł. „o złotej mowie” (златоулюбивый), który zwalczał kłamiwą naukę barbarzyńców. W krótkim tekście ukazani są dwaj bracia, którzy realizują swoją misję podążając dwoma odmiennymi kierunkami – św. Metody drogą ascezy i monastycznej praktyki modlitwnej, św. Cyryl – poprzez nauczanie, apologię chrześcijaństwa i dyskurs z pogańską doktryną. Liturgiczna poezja od pierwszych tekstów wskazuje na odmiennie sposoby działalności braci, wynikające z różnych form sprawowanej przez nich posługi. Św. Cyryl był kapłanem, św. Metody – mnichem. To różnicowanie zanika dopiero po przeprowadzonej misji wśród Słowian. Św. Cyryl, przed śmiercią w 869 roku przyjmuje mnisze postrzyżyny. Św. Metody dopiero w 867 roku otrzymuje święcenia kapłańskie, a po

śmierci brata przyjmuje sakrę biskupią. Historia życia braci rozpoczyna się więc od wspólnej ścieżki edukacji i kończy się spójną posługą mnichów-kapłanów¹⁴.

Słowa kolejnej stychiry wieczerni jeszcze bardziej potwierdzają to różnicowanie, określając św. Metodego jako mnicha, który odrzucił świat, wybierając miłość do Chrystusa. W trzeciej stychyrze „na Panie wołam do Ciebie” określany jest jako ten, który „stał się wojownikiem niebiańskiego króla przyjmując anielski obraz”¹⁵. Św. Cyryl w tej stychyrze wychwalany jest za pomnożenie otrzymanych od Boga talentów, które domyślnie związane są z umiejętnością wyjaśniania nauki dogmatycznej¹⁶.

Jak widzimy teksty stychyr „na Panie wołam do Ciebie”, wyraźnie wskazują katechizatorsko-oratorską misję św. Cyryla oraz ascetyczno-duchowy przykład życia św. Metodego. Formy tych działań podkreślone zostały w ostatnim tekście cyklu stychyr, w stychyrze „na Chwałę”, gdzie św. Cyryl jest „wykutą ze złota trąbą teologii”, która ukazała tajemnicę Trójcy i zagłuszyła „usta barbarzyńców”, zaś św. Metody opisany został jako „spójny w mądrości” i podążający za Bogiem „w modlitwie i znakach”¹⁷.

W kolejnej grupie stychyr wieczerni, w stychyrach alfabetycznych, również zauważamy powyższe różnicowanie. Wychwalając Świętych Braci autor tekstów określa św. Cyryla jako „mądrę w Bogu” (богомудре), zaś św. Metodego jako „miłującego Boga” (боголюбиве)¹⁸. Pierwszy został określony jako ten, który przez duchową mądrość stał się „życiodajnym źródłem” i tym, który zaspokoił pragnienie wiedzy Słowian, drugi – jako „źródło czystej modlitwy”¹⁹.

Najjaskrawszym potwierdzeniem tej dwutorowej misji Świętych Braci są słowa kanonu jutrzni. W troparionach zauważamy obraz dwóch misjonarzy – mnicha i biskupa-teologa. Efekt ich działań jest spójny, w obu przypadkach prowadzi do sukcesu misji apostoelskiej „nauczania” i „chrztu”, tj. katechizacji i organizacji struktur kościelnych.

W tekście kanonu jutrzni słyszymy o św. Metodym, który porzucił piękno tego świata i przyjął „anielski obraz”²⁰, tj. mnisze postrzyżyny schimy. Walka świętego skupia się na niewidzialnym przeciwniku. Zgodnie ze słowami Chrystusa, jest on określony jako ten, który „krzyż mniszego życia przyjąwszy na swoje ramiona, podążał za Chrystusem”²¹. Przykład św. Metodego staje się w troparionach kanonu jutrzni przykładem budowania „świętyni duchowej” świętsza pomocą ascezy i przestrzegania przykazań, w której może zamieszkać Duch Święty²². Autor kanonu doskonale rozumie, że sukces misji Świętych Braci kryje się nie tylko w oświeceniu Słowian, lecz również w duchowym przykładzie sposobu życia.

Św. Metody porównywany jest dalej do lilii, która rozkwitła na pustyni. Piękno poetycko przedstawionego

kwiata, symbolizuje życie świętego, w którym nadrzędne miejsce zajmowały „modlitwy, czuwanie, post”. Te ascetyczne działanie staje się właśnie „pięknem, które rozkwita na pustyni”. Monastyczne życie św. Metodego, kolejny raz zostaje porównane do anielskiego życia, które możliwe jest do osiągnięcia w życiu doczesnym, nawet w miejscu, w którym słowa Chrystusa są jeszcze ziarnem, z którego nie wyrosło niewzruszone drzewo²³. Św. Metody staje się w kolejnych troparionach przykładem duchowej harmonii, określanej przez autora jako „ustanowiony przez Boga rajski ogród”, który rozkwitł w duszy świętego²⁴.

Asceza św. Metodego to jednak równie ważna droga misji apostolskiej. W troparionie kanonu jutrzni jest ona określana jako „apostolskie nauczanie” (dosł. homilia)²⁵. Dwa modele chrześcijańskiego życia równie doskonale pozwalają ukazać bogactwo ewangelicznego nauczania. Teologia i kerygma św. Cyryla zyskuje uzupełnienie w ascetycznym i modlitewnym przykładzie życia św. Metodego. Misja św. Metodego stała się głoszeniem Ewangelii poprzez post, milczenie, duchowe wysiłki (cs. *нодузу*) i modlitwę, była „kazaniem bez słów”. Po śmierci św. Cyryla, jego brat zostaje biskupem morawskim. Teksty liturgiczne wskazują jednak, iż nadal jego życie związane było z ascezą i pokorą. W troparionie kanonu jutrzni, który mówi o św. Metodym, biskupie Wielkich Moraw, słyszymy: „podjąłeś się wielkich trudów i wysiłków głosząc świętą wiarę, przecierpiałeś biedy i wypędzenia”²⁶.

Misja św. Cyryla jest misją teologa, apologety i retora, który głosi słowo Boże, obala pogańskie mity i ukazuje bogactwo chrześcijańskiej myśli teologicznej. Teksty kanonu jutrzni ukazują go jako wykształconego teologa, który „od lat młodszych” został „oświecony nauczaniem Cerkwi”, i jeszcze przed podjęciem słowiańskiej misji był „nauczycielem i oświecicielem”²⁷.

W troparionie 3 pieśni wspomniany jest epizod z młodszych lat św. Cyryla, który stał się potwierdzeniem jego duchowej mądrości i daru nauczania. Troparion mówi o śnie św. Cyryla, w którym został on zaślubiony z Sofiją, tj. Mądrością, która w przenośni była „współobecna” w jego życiu, krzepiąc go „miłością Najwyższego”²⁸. Historia ta została później powielona w 2 kondakionie akatysty do św. Cyryla i Metodego²⁹. Kolejne tropariony kanonu jutrzni wyjaśniają, że mądrość ta nie była mądrością naukową, wyuczoną lecz ponadnaturalną Bożą. Używając współczesnej terminologii możemy stwierdzić, iż gruntowa edukacja nie zsekularyzowała św. Cyryla, lecz stała się narzędziem dla przyjęcia Bożej mądrości: „duch mądrości i strach Boży przedłożyłeś ponad ziemską mądrość, która stała się dla ciebie bezwartościowa”³⁰. Wybór, którego dokonuje św. Cyryl pozwala mu odrzucić całkowicie dotychczasowe życie. Jego dojrzałość i inteligencja „przewyższa

mądrość rówieśników”³¹. Święty wybiera miłość do Boga i, jak wskazują słowa troparionu 4 pieśni kanonu, odrzuca on „ziemską oblubienicę i światową sławę [...] i jak ptak, który ucieka od sieci łowców, chroni się w cichej przystani życia monastycznego”³². Teksty liturgiczne ukazują świętego, który oddał się na pustynię ale potrzeba Cerkwi sprostawa go do Konstantynopola, gdzie przyjmuje święcenia kapłańskie. Jego los zostaje podporządkowany woli Boga, zgodnie z którą św. Cyryl ma nauczać i oświecać wiernych oraz sprawować bezkrwawą ofiarę³³. Ukazany jest on następnie jako apologeta, który broni prawosławnej nauki o Trójcy Świętej przed zarzutami Islamu³⁴.

Teksty liturgiczne odkrywają przed wiernymi nauczanie św. Cyryla, który potrafił przybliżyć najważniejsze i najtrudniejsze elementy wiary chrześcijańskiej. *Sedalen*, czytany po 3 pieśni kanonu obrazuje nauczanie św. Cyryla o Świętej Trójcy, którą przyrównał do słońca. Krąg słoneczny, niemający początku i końca stał się obrazem Boga Ojca, natomiast światłość, która zstępuje ze słońca i oświetla krańce ziemi, stanowi symbol Boga Syna, zaś ciepło ożywiający świat, zostało przez świętego ukazane jako działanie Ducha Świętego³⁵.

W 6 pieśni kanonu jutrzni, święty jest wychwalany jako ten, który potrafił pokazać bezkresną Bożą naturę, przyrównując ją do głębi oceanu. W swoim apologetycznym nauczaniu twierdził, iż ocean ten nie zatopi jedynie tych, którzy opierają się na Świętej Ewangelii³⁶. O bezkompromisowości jego nauczania i walce z „kłamliwym rozumem pogan” mówi również kolejny troparion, który przypomina o próbie otrucia świętego³⁷. Kanon wspomina również działalność apologetyczną św. Cyryla, skierowaną przeciw oskarżeniom Żydów i Muzułmanów oraz jego misję wśród Chazarów³⁸.

Święty Cyryl jest wychwalany w tekstach liturgicznych jako ten, który podjął apostolską misję „zbawienia tych, którzy zblądzi”³⁹. Jego polemika z Saracenami została porównana do działań pierwszych apostołów, którzy nauczali o Chrystusie Żydów i pogan.

Najbardziej znane dzieło związane z misją Świętych Braci wśród Słowian, czyli opracowanie alfabetu i dokonanie tłumaczeń Pisma Świętego oraz tekstów liturgicznych, pojawia się dopiero w końcowej części kanonu jutrzni⁴⁰. Jest to zgodne z chronologią działalności Świętych Braci oraz ukazuje wartościowanie ich dokonań. W życiu Świętych Braci najbardziej istotnym był cel ich działań – chrystianizacja i nauczanie Słowa Bożego. Pierwszy alfabet Słowian i przekłady Pisma Świętego i tekstów liturgicznych stanowiły niezwykle cenne, potrzebne i wysławiające ich misję narzędzie. Mówi o tym autor tekstu kanonu jutrzni wychwalając św. Cyryla: „pismo słowiańskie stworzyłeś, aby ludzie, poprzez natchnione przez Boga księgi przetłumaczone na

ich rodzimy język, zostali oświeceni i mogli zaśpiewać: błogosławcie wszelkie dzieła Pańskie Pana⁷⁴¹.

Teksty liturgiczne porównują Świętych Braci do pierwszych apostołów i tych, których powołali oni do głoszenia Słowa Bożego. W 6 pieśni kanonu czytamy o Braciach, którzy na podobieństwo Barnaby i Saula zostają wezwani przez Ducha Świętego dla chrystianizacji Słowian⁴².

Św. Cyryl sieje ziarno Ewangelii, zaś św. Metody, przez przykład swojego życia, uprawia i pielęgnuje je. Apologia i katecheza nie tyle ustępują miejsca duchowemu wzrastaniu, co uzyskują w nim swoją pełnię. Przedstawiona nauka potwierdzona zostaje przykładem życia – głoszona teza zostaje jednocześnie udowodniona. Zasiane ziarno Ewangelii wymaga troski i opieki, czytamy o tym w jednym z troparionów kanonu jutrzni: „zdecydowaliście wybrać słodycz milczenia ponad trud apostołski, aby dla Chrystusa zdobyć więcej”⁷⁴³.

Misja Świętych Braci przedstawiona jest jako wspólny trud, wzajemne wsparcie i podporządkowanie się Braci dla jednego celu – głoszenia i nauczania Słowa Bożego. Po śmierci św. Metodego w 885 r., bracia szybko stają się wzorcem chrześcijańskiego życia. Kilka lat po ich śmierci znane są już opisy ich życia, pojawiają się poetyckie

utwory im poświęcone. Poezja ta, zostaje pierwotnie stworzona w języku słowiańskim dając inspirację do późniejszego tworzenia poezji religijnej – utworów, które stały się słowiańską hymnografią i znalazły swoje miejsce w prawosławnym nabożeństwie⁴⁴.

Autorytet Świętych Braci rozwijał się już jednak tylko w tradycji wschodniej. Zachód ustąpił przed naciskiem Franków i opowiedział się przeciw słowiańskiej misji chrystianizacyjnej. Decyzją papieża Stefana misja słowiańska została zlikwidowana, a uczniowie św. Cyryla i Metodego wypędzeni⁴⁵. Ten rozbrat w dość naturalny sposób wyjaśnia jednostronny – wschodni rozwój hagiografii poświęconej Świętym Braciom.

Teksty liturgiczne na cześć Świętych Braci, zgodnie z opisem ich życia ukazują dwie drogi, którymi podążali aby zrealizować swój główny cel – misję chrystianizacyjną i katechetyczną. Zgodność tekstów liturgicznych z tekstami hagiograficznymi i zachowanymi historycznymi świadectwami, pozwala nam traktować je jako wartościowe źródło naszej wiedzy. Potwierdza to tezę o istocie tekstów liturgicznych, które w Prawosławiu stanowią nieodzowny element Świętej Tradycji⁴⁶.

Przypisy

¹ Lisicyń M., *Pervonachalnyj slavjano-russkij tipikon. Istoriko-arheologičeskoe issledovanie*, Sankt-Peterburg 1911, s. 4-6.

² Schmemann A., *Droga Prawosławia w historii*, przełożył ks. H. Paprocki, Białystok 2001, s. 260-261.

³ Вр Filaret (Vahromeev), *Cerkovno-bogoslužebnoe pochitanie Svjatyh Bratjev Kirilla i Mefodija v Rossii*, w: Zhurnal Moskovskoj Patriarchii, 6-7 1969.

⁴ Tamże.

⁵ *Миния. Месяць Маіў*, Киев 1893, reprint Moskwa 1996, s. 154.

⁶ Również wspólnie w praktyce słowiańskiej pamięć św. Cyryla i Metodego wspomniana jest 11/24 maja razem ze wspomnieniem św. Mocjusza, jak również św. Rościława księcia Morawskiego. Zob. *Kalendarz prawosławny 2013*, red. ks. J. Tofiluk, Warszawa 2012, s. 46.

⁷ Tachiaos A. E. N., *Cyril and Methodius of Thessalonica. The acculturation of the Slavs*, New York 2001, s. 21-22.

⁸ Kern K., *Liturgika. Gimnografija i eortologija*, Moskwa 2000, dostępny również w Internecie: <http://lib.eparhia-saratov.ru/books/10k/kiprian/liturgika1/liturgika1.pdf>, dostęp 1.06.2012.

⁹ Tachiaos A. E. N., dz. cyt., s. 147.

¹⁰ 4 stychyra „na Panie wołam do Ciebie” wieczerni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 535.

¹¹ Cytaty z Pisma Świętego, o ile nie wskazano inaczej, pochodzą z Biblii Poznańskiej.

¹² 2 ikos akafistu do św. Cyryla i Metodego. *Акафист святым равноапостольным Мefодию и Кириллу, учителем словенским*, 2 ikos, w: *Полный Православный Молитвослов*, dostępny Online: <http://www.molitvoslov.com/content/akaf-kirill-i-mefodiy>, dostęp 25.05.2013.

¹³ 2 stychyra „na Panie wołam do Ciebie” wieczerni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 535.

¹⁴ Zob. Florja B. N., *Skazaniya o nachale slavjanskoj pismennosti*, Moskwa 1981, s. 17.

¹⁵ 3 stychyra „na Panie wołam do Ciebie” wieczerni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 535.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ „Chwała” stychyr „na Panie wołam do Ciebie” wieczerni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 536. Por. również stychyra po Ps 50 jutrzni, ton 6. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 539.

¹⁸ 3 stychyra alfabetyczna wieczerni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 537.

¹⁹ „Chwała” stychyr alfabetycznych wieczerni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 537.

²⁰ 1 troparion 1 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 539.

²¹ 1 troparion 3 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 540.

²² 1 troparion 4 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 542.

²³ 1 troparion 5 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 543.

²⁴ 1 troparion 7 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 546.

²⁵ 1 troparion 7 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 546.

²⁶ 3 troparion 9 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 548.

²⁷ 2 troparion 1 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 540.

²⁸ 2 troparion 3 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 541.

²⁹ 2 kondakion akafistu do św. Cyryla i Metodego. *Акафист...*, dz. cyt.

³⁰ 2 troparion 4 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 542.

³¹ 2 ikos akafistu do św. Cyryla i Metodego; *Акафист...*, dz. cyt.

³² 3 troparion 4 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 542.

³³ 2 troparion 5 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 543.

³⁴ 3 troparion 5 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 543. Obolensky D., *The Heritage of Cyril and Methodius in Russia*, DOP 19, 1965, s. 48.

³⁵ Sedalen, *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 541-542.

³⁶ 1 troparion 6 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 544.

³⁷ 2 troparion 6 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 544.

³⁸ 2 troparion 7 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 546.

³⁹ 1 troparion 9 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 548.

⁴⁰ Zob. kondakion, ikos lub 1 i 2 troparion 8 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 543-546.

⁴¹ 2 troparion 8 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 547.

⁴² 3 troparion 6 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 544.

⁴³ 3 troparion 7 pieśni kanonu jutrzni. *Миния. Месяць Маіў*, dz. cyt., s. 546.

⁴⁴ Tachiaos A. E. N., dz. cyt., s. 148.

⁴⁵ Dvorkin A., *Očerki po istorii Vselenskoj Pravoslavnoi Cerkvi*, Nizhnij Novgorod 2006, s. 567.

⁴⁶ Por. m.in. Strunk O., *Essays on Music in the Byzantine World*, New York 1977.

Bibliografia

- Акафист святым равноапостольным Мефодию и Кириллу, учителем словенским*, 2 ikos, w: *Полный Православный Молитвослов*, dostępny Online: <http://www.molitvoslov.com/content/akaf-kirill-i-mefodiy>, dostęp 25.05.2013.
- Kalendarz prawosławny 2013*, red. ks. J. Tofiluk, Warszawa 2012.
- Миния. Месяць Мауі*, Киев 1893, reprint Moskwa 1996.
- Dvorkin A., *Oчерки по истории Vselenskoj Pravoslavnoi Cerkvi*, Nizhnij Novgorod 2006.
- Florja B. N., *Skazanija o nachale slavjanskoj pismennosti*, Moskva 1981.
- Kern K., *Liturgika. Gimnografija i eortologija*, Moskva 2000, dostępny również Online: <http://lib.eparhia-saratov.ru/books/10k/kiprian/liturgika1/liturgika1.pdf>, dostęp 1.06.2012.
- Lisicyn M., *Pervonachalnyj slavjano-russkij tipikon. Istoriko-arheologicheskoe issledovanie*, Sankt-Peterburg 1911.
- Obolensky D., *The Heritage of Cyril and Methodius in Russia*, DOP 19, 1965.
- Schmemmann A., *Droga Prawosławia w historii*, przełożył ks. H. Paprocki, Białystok 2001.
- Strunk O., *Essays on Music in the Byzantine World*, New York 1977.
- Tachiaos A. E. N., *Cyril and Methodius of Thessalonica. The acculturation of the Slavs*, New York 2001.
- Вр Филарет (Вархомеев), *Церковно-богослужебное почитание Святых Братев Кирилла и Методия в России*, w: *Zhurnal Moskovskoj Patriarchii*, 6-7, 1969.

Rev. Marek Ławreszuk

The monk and the theologian – characteristics of Holy Brothers on the basis of the liturgical texts

Summary

The role of the liturgical text is far more complex than we think. It's not only an inspiration for our petitions or thanksgiving, but also source of knowledge and spiritual education. Subject of this paper is to show characteristic of St Cyril and Methodius on the basis of the liturgical texts. In the minds of the faithful, their mission and activities are consistent and comprehensive, but liturgical texts devoted to the Holy Brothers show two ways how they followed in order to achieve their main goal – to spread Christianity and lead catechetical mission.

St Cyril and Methodius had realized their mission on different paths, focusing on different priorities. The activity of St Methodius can be defined as the ascetic way, a sensitization to the spiritual richness of Orthodoxy. Referring to the liturgical texts the mission of St Cyril can be characterized as an educational, polemical and apologetic activity.

Compliance of the liturgical texts with the life of St Cyril and Methodius and preservation of the historical resources, allows us to treat them as a valuable source of knowledge. This confirms the assertions about the nature the liturgical texts, which are an inherent aspect of the Holy Tradition of the Orthodox Church.

Rozmiar artykułu: 0,7 arkusza wydawniczego